

یک راوی دفاع مقدس در گفت وگو با ایران از پاتک های سنگین بعثی ها در عملیات بیت المقدس می گوید

نقشه ناشیانه دشمن برای مهار حمله فاتحان خرمشهر

عکس رها: شهید صداتی

مرجان فتدی خبرنگار

عملیات فتح خرمشهر از جنبه‌های گوناگون قابل تأمل و مطالعه می باشد و با وجود تألیف ده‌ها کتاب پیرامون این حماسه بزرگ ملی باز هم نکات با گفته بسیاری دارد که لازم است بدان‌ها توجه نمود. در سالروز فتح خرمشهر به سراغ امیرحسین کیهان پناه یکی از راویان و پژوهشگران جنگ تحمیلی رفتیم تا با توضیحات خود نکات ناگفته یا کمتر گفته این عملیات را برابمان بازگوید.

■ **دلیل طولانی شدن عملیات بیت المقدس چه بود؟**

عملیات بیت‌المقدس از تاریخ نهم اردیبهشت ماه سال ۱۳۶۱ شروع شد و تا چهارم خرداد ماه ادامه پیدا کرد. قرار بود عملیات در منطقه خرمشهر و هویزه با سه قرارگاه قدس، فتح و نصر آغاز شود. البته ما چهار قرارگاه تاکتیکی داشتیم که یکی از آنها عملیات پشتیبانی انجام می داد. یعنی قرارگاه فجر که در منطقه فکه آماده تک پشتیبانی بود. ابتدا قرار بود عملیات در سه مرحله انجام شود اما به دلیل مشکلاتی که پیش آمد به مرحله چهارم کشیده شد. بالطبع در هر مرحله‌ای که عملیات انجام می شد عراق مقاومت می کرد. قرار بود پیش از شروع مرحله اول عملیات، به‌منظور غافلگیر کردن عراق ابتدا یک تک پشتیبانی داشته باشیم. تک پشتیبانی باید در منطقه فکه انجام می شد که نشد. اما برای اینکه عملیات زودتر به نتیجه برسد، همزمان با شروع عملیات اصلی آن تک هم شروع شد که به نوعی به نتیجه نرسید. اما عملیات بیت‌المقدس که با سه قرارگاه شروع شده بود تقریباً از شمال کرخ کور تا خرمشهر این منطقه را پوشش داد. منطقه‌ای به وسعت تقریبی ۶ هزار کیلومتر مربع که از حاشیه شهر هویزه تا امتداد پل کارون و از آنجا تا خرمشهر را شامل می شد.

■ **عملیات از چه محوری آغاز شد؟**

در دور اول عملیات که روز نهم اردیبهشت ماه شروع شد، محور قرارگاه قدس، محور کرخه کور بود. آنجا مواضع عراق خیلی به

■ **پاتک‌ها چه نقشی در به تأخیر افتادن دستیابی به نتیجه عملیات داشتند؟**

عراق پاتک‌های سنگینی داشت که مهم‌ترین آنها در محور قرارگاه قدس در شمال منطقه عملیات بود. به‌لیل همین پاتک‌ها نتوانستیم از آن منطقه پیشروی چندان‌ی داشته باشیم. چون عراق بشدت مقاومت می کرد. فقط در یکی از محورها پیشروی شد که آن هم دست به دست شد و بچه‌ها به ناچار عقب‌نشینی کردند. در کل این منطقه فقط قرارگاه فتح بود که توانست پیشروی کند و به جاده اهواز- خرمشهر برسد. با این حال مرحله دوم عملیات روز شانزدهم اردیبهشت ماه شروع شد و تا نوزدهم ادامه یافت. در این مرحله در شرایطی که قرارگاه فتح موفق به پیشروی شده و جاده اهواز- خرمشهر را گرفته بود، عراق برای بصره احساس خطر کرد. چرا که یکی از محورها به سمت بصره می رفت.

به‌خاطر همین خودش عقب‌نشینی کرد و در محور قرارگاه قدس که قبلاً مقاومت می کرد و مواضع خوبی هم آنجا داشت خودش همه یگان‌هایش را عقب کشید و به جنوب منطقه آورد و به نیروهایی که به سمت خرمشهر می رفتند، کمک کرد. در مرحله دوم، هویزه، پادگان حمید و خیلی از مناطق خودی و کرانه‌های ساحلی هورالهوریه بدون جنگ آزاد شدند؛ یعنی درگیری‌ها خیلی محدود بود و با عقب‌نشینی عراق منطقه آزاد شد. در محور قرارگاه فتح که دشمن تا جاده اهواز- خرمشهر پیشروی کرده بود بچه‌های ما در مرحله دوم نتوانستند در ادامه پیش‌روی خود به مرز برسند و وقتی که به مرز رسیدند به نوعی خرمشهر تقریباً از شمال محاصره شد و بین دو جبهه فاصله افتاد. عراق اینجا پاتک‌های زیادی داشت. یعنی هم در محور قرارگاه فتح و هم قرارگاه نصر و ما در این پاتک‌ها تعدادی اسیر و شهید دادیم. یعنی ما در محور قرارگاه نصر تعدادی از رزمنده‌های تیپ ۷ ولیعصر را اسیر دادیم. همچنین در این منطقه تعدادی هم فرمانده شهید داشتیم، دکتر عبدالرضا موسوی فرمانده سپاه خرمشهر و تعدادی دیگر از فرماندهان میانی هم در این منطقه شهید شدند. در واقع در مرحله دوم، هم ما و هم عراق تلفات زیادی داشتیم. عراق بشدت

دور چهارم

عملیات که از روز

اول خردادماه

شروع شده بود تا

روز سوم منتج به

این شد که ساعت

۱۲ توانستیم از

سمت غرب و

شمال یعنی جاده

خرمشهر-اهواز

و سمت جاده

شلمچه- خرمشهر

وارد خرمشهر

شویم و بدین

ترتیب روز سوم

خرداد خرمشهر

آزاد شد. اما هنوز

درگیری‌هایی بود

که روز چهارم

خرداد همان

هم پایان یافت و

منطقه تثبیت شد

و ما توانستیم در

خرمشهر تعداد

زیادی اسیر بگیریم

مقاومت می کرد و حفظ خرمشهر برای عراق حیثیتی شده بود و نمی‌خواست آن را از دست بدهد. به خاطر همین هم بشدت مقاومت می کرد، در نتیجه تلفات هم برای ما و هم عراق در این مرحله بسیار زیاد بود. اما مرحله سوم عملیات که قرار بود خرمشهر در این مرحله آزاد شود از نوزدهم اردیبهشت شروع شد. چون در مرحله قبل قرارگاه فتح، تعدادی از نیروهای خود را از دست داده بود، یگان‌ها برای بازسازی به عقب فرستاده شده بودند و در مرحله سوم، مأموریت‌ها به قرارگاه نصر واگذار شد. در این مرحله هم عراق خیلی مقاومت کرد و در نتیجه مرحله سوم هم عملایی نتیجه ماند. در حقیقت مقدار کمی از محاصره خرمشهر بیشتر شد اما به نتیجه‌ای نرسید.

■ **کدام مرحله پاتک‌هایش سنگین‌تر بود؟**

در مرحله سوم عراق پاتک‌هایش زیاد بود که بران آنها تعدادی از نیروی‌های خوب قرارگاه

نصر شهید شدند. وقتی که اوضاع این‌طور شد، تدبیری در قرارگاه اندیشیدند و گفتند که یک فرصت دیگر ایجاد کنیم تا یک مرحله دیگر به عملیات اضافه شود. یعنی دور چهارم عملیات طراحی و آغاز شد. در این مقطع عراق از منطقه‌های شمالی تقریباً عقب‌نشینی کرده و منطقه کرخه کور و اطراف هویزه و بخش زیادی از پلانیه آزاد شده بودند. در مراحل قبل هم تقریباً نیروهای ما در مرز مستقر شده بودند. اما خرمشهر همچنان دست دشمن بود. برای نجات خرمشهر که دست دشمن بود تدبیری اندیشیده شد و آن این بود که قرارگاه فجر که قبلاً بنا بود در منطقه فکه عملیات کند را به جنوب و به کمک نیروهای قرارگاه نصر و فتح بردند و منطقه‌ای که عراق از آن عقب‌نشینی کرده بود را کلاً به دست قرارگاه قدس سپردند. در نتیجه خرمشهر به وسیله سه قرارگاه و پایگاه‌های تابعه محاصره شد. یعنی تقریباً از کرانه کارون به سمت شلمچه، خوشیخانه دور چهارم عملیات که از روز اول خردادماه شروع شده بود تا روز سوم منتج به این شد که ساعت ۱۲ توانستیم از سمت غرب و شمال یعنی جاده خرمشهر- اهواز و سمت جاده شلمچه - خرمشهر وارد خرمشهر شویم و بدین ترتیب روز سوم خرداد خرمشهر آزاد شد. اما هنوز درگیری‌هایی بود که روز چهارم خرداد همان هم پایان یافت و

از داخل خرمشهر بگیریم. آنها روحیه‌شان را از دست داده بودند و خودشان اسلحه‌هایشان را انداختند زمین و تسلیم شدند و خرمشهر آزاد شد.

■ **دستاوردهای عملیات بیت‌المقدس را چه می‌دانید؟**

یکی از علت‌هایی که ما نتوانستیم در خرمشهر به نتیجه برسیم بحث حضورمردم در جنگ است. یعنی اگر مردم در صحنه باشند و مردم از حاکمیت حمایت کنند، حکومت‌ها هم می‌توانند در اهدافشان موفق باشند. ما در خرمشهر حدود ۶ هزار شهید داشتیم. از ۶ هزار شهید حدود ۴ هزار نفر از آنان نیروهای مردمی و بقیه از نیروهای کادر نظامی بودند و این نشان می‌دهد که جنگ یک وجهه مردمی داشت. بحث دیگری که ما در جنگ داشتیم این بود که ما تجربه نداشتیم. اگر ما در جنگ داشتیم شاید می‌توانستیم از وقوع آن جلوگیری کنیم. پدیده جنگ و انقلاب دو مقوله در هم تنیده‌اند و وقتی انقلاب به وجود می‌آید بالطبع بعد از آن به خاطر اینکه سازمان‌ها و ساختارها به هم می‌ریزد اتفاقاتی می‌افتد و یکی از پیامدهایی که ممکن است اتفاق بیفتد همین جنگ است. حال ممکن است جنگ‌ها داخلی یا بین‌المللی باشند. بنابراین اگر مسئولان کشورمان تجربه‌ای که الان دارند، از موقع داشتند، شاید می‌توانستند به نوعی از جنگ پیشگیری کنند و از راه مذاکره به نتیجه برسند. موضوع دیگر که ما در بحث خرمشهر از آن غفلت کردیم، این است که ما نه اینکه راهبرد یا برنامه نداشتیم، بلکه برنامه منسجم نداشتیم. یعنی بعد از فتح خرمشهر افرادی آمدند راهبرد تنبیه متجاوز را انتخاب کردند. وقتی بعد از فتح خرمشهر دشمن آمد تاکتیکی به کار برد و وارد جنوب لبنان شد، ما با آن حس و حال انقلابی و اوایل جنگ، یکسری از رزمندگان بدون اینکه نظر امام(ره) را بگیرند روانه سوریه و لبنان شدند. در این مقطع عراق توانست محورهايش را بازسازی کند و مواضع مستحکمی برای خودش ایجاد کند تا در ادامه جنگ بتواند به نتیجه دلخواه برسد. اگر ما نیز در آن زمان به جای اینکه تعدادی از رزمندگان به لبنان بروند برنامه‌ریزی انجام می‌دادیم که در منطقه باقی بمانند و پدافند می‌کردیم اوضاع بهتر می‌بود.

درست است که خرمشهر آزاد شده بود اما خط پدافندی مطمئنی در منطقه برقرار نبود. ما اگر خط پدافندی را به ساحل ارونند یا حتی شط‌العرب که داخل خاک عراق است می‌بریم، خط پدافندی مستحکمی می‌ساختیم، اما داسفنامه این بخش عملیاتی نشد. آن هم به‌خاطر این بود که تعدادی از نیروهای کیفی ما وارد لبنان شدند و از مناطق جنگی خودمان غافل شدند. اگر تدبیر و اندیشه امام(ره) نبود که گفتند: «اگر خون از دماغ کسی در منطقه لبنان بیاید من مسئولیتش را برعهده نمی‌گیرم.» یا ضمن فرمایش دیگری که گفتند: «راه قدس از کربلا می‌گذرد.» و نیروها برنمی‌گشتند عقب، چه بسا اتفاقات ناگوartری می‌افتاد که خوشبختانه برگشتند. در این فاصله عراق توانست مواضع خودش را مستحکم کند و ما نتوانستیم در عملیات‌های دیگر مثل عملیات رمضان، کربلای ۴ و والفجر مقداتی به آن هدفی که می‌خواستیم برسیم.

خرمشهر را بگیرند کلید بصره را تقدیم آنان خواهیم کرد.» فرماندهان که درعمل با مشکلات و مانع کاردرعمل مواجه شده بودند در شور و برپرسی تازه به این نتیجه رسیدند که دشمن با هدف بالا بردن توان مقابله با آزادسازی خرمشهر که هدف نهایی عملیات بود، تمامی استعداد خود را جهت حفظ این شهر بسیج کرده است بنابراین مرحله سوم عملیات، محاصره خرمشهر وثئیت مناطق آزاد شده تدبیر شد. ارتش عراق در این مرحله و به‌منظور حفظ روحیه نیروهایش و همچنین جلب نظر حامیان بین‌المللی خود اقدام به اجرای چند پاتک مؤثر و سنگین کرد و با تصرف پاسگاه شهابی توانست نیروهای خود را در آن جبهه عقب‌براند و مانع از نزدیک شدن نیروهای قرارگاه قدس به خط مرزی شود.در این مرحله جنگ حماسی شکل گرفت و رزمندگان با مقاومت دلیرانه زیر آتش دشمن مواضع خود را حفظ کردند. مقاومت عاشورایی رزمندگان موجب شد تا عراق برای عقب راندن رزمندگان ایران از سلاح شیمیایی استفاده کند. اما با این ترفند هم موفق به شکستن مقاومت رزمندگان جان برکف نشد. در چهارمین دور نبرد رزمندگان اسلام با وجود خستگی ناشی از ۲۳ روز جنگ توان فرسا در گرمای جنوب با یورش به سنگرهای دفاعی دشمن در غرب خرمشهر آنان را عقب راند و با قطع ارتباط زمینی نیروهای دشمن در خرمشهر مجتمع شده بودند با عقبه آنان موفق به فتح خرمشهر بعد از ۵۷۵ روز اسارت به دست اشغالگران بعثی شدند.

طرف امروز وامشب دوباره از دشمن پس بگیرند، در غیر این صورت محاکمه انقلابی خواهند شد.» پس از دستور وتهدید صدام که شخصاً فرماندهی نیروهایش را برعهده گرفته بود، با تک سنگین شدن بین ۷۰۰ تا ۳۵۰۰ نفر نفوذ در مواضع دشمن جای پای مهمی برای مراحل بعدی عملیات در این محور به دست آورد. اما فشار دشمن و روبه رو شدن با استحکامات عراقی‌ها ناچار به عقب‌نشینی شدند وعدم پیشروی وتأمین اهداف از پیش تعیین شده در این محور منجر به کندی عملیات شد. روز بعد اما با تلاش‌های طاقت فرسا و با تقدیم نیش از ۳۰۰ شهید وتعداد بیشتری مجروح نتوانستند مواضع از دست رفته را بازپس بگیرند. با توجه به شکستن برخی از خطوط دفاعی عراق، صدام طی دستورالعملی فوری تأکید کرد: «تمامی نیروهایی که مواضع و استحکامات خود را از دست داده‌اند باید

مروری اجمالی برپاتک ها وموانع هفت گانه دشمن در راه پیروزی عملیات بیت المقدس

گشودن راه به سوی خرمشهر از میان انبوه آتش

شامل، ۲ تیپ زرهی ویک تیپ مکانیزه/ لشکر ۱۰ زرهی شامل، یک تیپ زرهی ویک تیپ مکانیزه/ لشکر۱۱ پیاده شامل، ۳ تیپ پیاده و ۳ تیپ تحت امر/ لشکر۱۲ زرهی شامل یک تیپ زرهی ویک تیپ مکانیزه/ لشکر ۷ پیاده شامل، ۲ تیپ پیاده/ ۱۲ تیپ پیاده مستقل/تیپ مستقل ۱۰ زرهی/ نفربر۵۳۰۳۱ و ۳۳ از نیروی ویژه/ تیپ‌های۹، ۱۰ و۲۰ گارد مرزی/ ۳۰ گروهان کماندو/۱۰ گردان جیش الشعی/ ۳ گردان شناسایی/ و گردان تانک مستقل سیف سعد، به استعداد ۳۶ هزارنیروی نظامی با ۱۴۳۵ دستگاه تانک، ۱۳۳۰ دستگاه نفربر، ۵۳ قیضه توپ، را به منطقه گسیل ودر کنار استحکامات خود آرایش داده بود. اما رزمندگان ایرانی با پشتوانه نیروی ایمان به رغم غیر قابل پوشش بودن تحرکات و زمان تقریبی عملیات، در فاصله ۱۵ روز پس از عقب راندن دشمن از ۵۳۸۰ کیلومترمربع مناطق اشغالی خود را به دروازه‌های خرمشهر رسانده و شهر را از لوٲ وجود اهریمنان پاک کردند. این پیروزی بزرگ اما به آسانی به‌دست نیامد کما اینکه در طرح اولیه، بنا بود عملیات در سه مرحله ودر زمان کوتاه تری به پایان برسد، لکن به دلیل مقاومت و پاتک‌های سنگین دشمن عملیات به مرحله چهارم کشیده شد. در شب اول عملیات در محور شمالی منطقه عملیات، دشمن سرسختی نشان داده ونیروهای عمل کننده پس از برچای گذاشتن ۲۲ شهید، به اسارت رفتن ۲۷ نفر و ۱۲۸ زخمی، مجبور به عقب نشینی به مواضع

اسماعیل علوی دبیرگروه پیاداری

«سوم خرداد» با گازر«آزادی خرمشهر» عجین شده وگذشت زمان نمی‌تواند از اهمیت وعظمت این واقعه بزرگ وحاماسی که ۳۸ سال پیش در چنین روزی بوقوع پیوست، چیزی بکاهد، بلکه هرچه ازآن فاصله گرفته شود، شکوه حماسی آن روز وواقعه بیشتربه چشم می‌آید. این روز، نوروز دیگری است که جوهره ایرانی را منجلی وپرچم غرورملی را برپام خانه ایرانیان نشاند. دراین واقعه سترگ وافتخار آفرین که در سایه اتحاد و همدلی بوقوع پیوست«خونین شهر»، بار دیگر «خرمشهر» شد وشیرینی لحظات آن روزگرم وصمیمی در قاب خاطرات ملت ایران جای گرفت. دشمن با تمهیدات گسترده‌ای که تدارک دیده بود قصد ماندن برای همیشه در این خطه از میهن عزیزمان را داشت وشعاری با همین مضمون ساخته و بردیوارهای شهر نقش زده بود، غافل از آنکه غیرت ملی ایرانیان خیلی زودتر از آنچه بعثیان متجاوز گمان دارند به سروقت شان رفته و با اسارت ۱۹ هزار عراقی، قطار اسیران به راه خواهد انداخت. ارتش متجاوز عراق در فرصت ۱۹ ماهه، استحکامات فوق تصوری را گرداگرد خرمشهر وراه‌های منتهی به آن ایجاد وبرای حفظ آن، لشکره مکانیزه شامل ۲تیپ زرهی و۲ تیپ مکانیزه/ لشکر۷ زرهی، شامل ۲تیپ زرهی ویک تیپ مکانیزه/ لشکر۳ زرهی شامل، ۳تیپ زرهی ویک تیپ مکانیزه/ لشکر۳ زرهی